

עיצומי הפרקליטים

פרופ' בועז סנג'רו

התנהגות
כוחנית

עיצומי הפרקליטים הננקטים בחודשים האחרונים בעקבות הקמת "נציבות הביקורת על הפרקליטות" ראויים לכל גינוי. לפרקליטים יש כוח עצום. די בכך שיוגש כתב אישום נגד אדם כדי להחריב עליו את עולמו, אפילו אם בסופו של דבר יתרחש נס והוא יזוכה במשפט. לפרקליט יש הכוח, מבחינה מעשית, לשלול לתקופה ממושכת את חירותו של אדם שטרם הורשע, והוא ברמה ההצהרתית בחוקת חף מפשע, ולעתים אף מבחינה עובדתית חף מפשע, באמצעות בקשת מעצר עד תום ההליכים. ההחלטה אם להאריך מעצר היא לכאורה בסמכותו של בית המשפט, אולם למרבה הצער בתי המשפט אינם מבצעים סינון משמעותי של בקשות הפרקליטות, אלא נוטים לסמוך עליה ועל המשטרה. יתרה מזו: מכיוון שכמעט אין זיכויים בישראל, החלטת התובע להגיש כתב אישום דומה, לפחות מהבחינה ההסתברותית, להרשעה. זאת, נוכח תעשיית עסקות הטיעון, שהעבירה את שיקול הדעת מהשופטים אל הפרקליטים ושבתמסגרתה מושגות איזון ספור הרשעות – הן של אשמים והן של חפים מפשע. כוח עלול להשחית. כוח מוחלט משחית בוודאות. הפיקוח על הפרקליטים הכרחי, והחיסרון היחיד של הקמתה לאחרונה של נציבות הביקורת על הפרקליטות הוא – שסמכויותיה אינן מספיק רחבות. עיצומי הפרקליטים, הננקטים מאז הקמת הנציבות, החלו בכך שהם מסרבים לשתף עימה פעולה, ואינם משיבים לפניות נציבת הביקורת על הפרקליטות, השופטת (בדימוס) הילה גרסטל, אלא פרקליטי המחוזות משיבים במקומם. העיצומים אף הוחרפו לאחרונה בעקבות פרסום דוח הביקורת הראשון, כך שהם כוללים – לפי הפרסומים בעיתונות היומית – הימנעות מהגשת כתב אישום בתיקים שבהם החשוד אינו עצור. התנהגות כוחנית ופורעת חוק זו של הפרקליטים, המופקדים על אכיפת החוק, ראויה לכל גינוי. היא משקפת שיכרון כוח.

מהו בכל זאת צד הזכות בעיצומים אלה? בעשורים האחרונים, תוך שימוש מאסיבי בתעשיית עסקות הטיעון, הגענו למצב הידוע בארצות הברית כ-Over criminalization; פליליות יתר; מלוא כל הארץ משפט פלילי. זאת, בניגוד למצב הרצוי, שבו יש להשתמש במשפט הפלילי רק נגד תופעות אנטי-חברתיות חמורות, בשל היותו כלי דראסטי מאוד, הפוגע קשות בחירות האדם. בזה אחר זה הגיעו אצלנו לשיאים חדשים מספר כתבי האישום; מספר המעצרים (קרוב ל-70,000 בשנה) – לרבות מעצרים ממושכים עד תום ההליכים; ומספר המאסרים ומשכיהם (כ-20,000 אסירים, שרובם לא מסוכנים לציבור). זאת, חרף העובדה שלא היה גידול בפשיעה.

הביקורת על פליליות היתר נפלה עד כה על אונייט ערלות. אולם עתה ייתכן כי דווקא עיצומי הפרקליטות יביאו להגשמת המדיניות הרצויה: מכיוון שהאצבע על הדק המעצר עד תום ההליכים קלה מאוד, המצב הוא שכל אימת שאדם מואשם בעבירה שמשפטיה סכנה לציבור הוא נעצר עד תום ההליכים המשפטיים נגדו. מכאן שהתיקים ללא מעצר עד תום ההליכים הם ברובם המכריע תיקים העוסקים בעבירות לא חמורות. באשר לתיקים כאלה, הבו לנו עוד ועוד עיצומי פרקליטים המתבטאים בהימנעות מהגשת כתב אישום מיותרים רבים. הערכת היא, שעיצומי הפרקליטים יוכיחו אמפירית את טענתי כי שלום הציבור לא ייפגע אם האכיפה הפלילית תתמקד בעבירות הרציניות, ותניח לעבירות הפעוטות. ימים יגידו. ●

הכותב הוא ראש החטיבה למשפט פלילי ולקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים, מחבר הספר "הרשעת חפים מפשע בישראל ובעולם: גורמים ופתרונות"

מפסקי הדין האחרונים של גרוניס: ניתן לשגר הודעת צד ג' בתביעה ייצוגית

שליחת הודעה מהנתבע לצד ג', לפיה הנתבע ידרוש ממנו שיפוי, אם יפסיד – כפופה לאישור ביהמ"ש

גרוניס. רשאי עדיין לחתום על פסקידין עד חלוף שלושה חודשים מחומו פרישתו (צילום: איל יצהר)

חאת גור מגידו

השאלה – האם וכיצד ניתן להגיש הודעת צד ג' בהליך ייצוגי, נדונה בעבר בבית המשפט העליון, ונותרה בגדר "צריך עיון". פסקי הדין שניתן בשבוע שעבר על ידי הרכב השופטים בראשות הנשיא בדימוס, אשר גרוניס, קובע כי הדבר ניתן, בכפוף לאישור בית המשפט, ובתנאי שהבקשה מוגשת בהזדמנות הראשונה בהליך. הודעת צד שלישי היא הודעה ששולח נתבע לצד שלישי, במסגרת הליך התביעה שהוגשה נגדו, שבה הוא מודיע לצד השלישי על התביעה, וטוען כי אם הנתבע יפסיד, הוא יהיה זכאי לשיפוי ממנו (מהצד השלישי). במקרה כזה, אותו צד שלישי נדרש להצטרף להליך התביעה ולטעון בו טענות שונות כדי להתגונן מפני תוצאת ההליך מבחינתו.

הפרשה שבה עוסק פסקי הדין היא תביעה ייצוגית שהגיש אביהוא רז בקשר לאופן החיוב של שיחות טלפון המקושרות ררך לוח המודעות המקוון "יד2". לטענת רז, מאחר ש"יד2" עושה שימוש במספרי טלפון וירטואליים, מחויבים גולשי האתר בתשלום על ביצוע שיחות גם במקרים שבהם הצד השני, זה שאליז מחייגים, לא עונה לשיחה. בנוסף נטען, שהגולשים ששולחים הודעות לטלפונים המופיעים באתר "יד2" מחויבים בעלות שליחת המסרון, גם אם המסרון לא הגיע ליעדו. רז טוען, שהכיתוב באתר יד2, שלפיו השיחה למספרים המפורסמים בלוח המודעות שלו היא בעלות שיחת טלפון סלולרית רגילה, מטעה.

לאחר שאושר ניהול התובענה כייצוגית, הגישה חברת יד2 כתב הגנה ובמקביל הגישה הודעה לשלושה צדדים שלישיים – חברות המעניקות לה שירות בקשר למערכת המספרים הווירטואליים המופעלת באתר: "אטריקס", "סלקום" ו"לוגיה". סלקום יוצגה בהליך על ידי עוה"ד ברוק טל, רות לובן וגיא קורנתי ממשרד יגאל ארנון ושות'.

בהמשך, הגיש רז בקשה לבית המשפט שבה ביקש לבטל את ההודעה לצדדים השלישיים, בטענות שונות. אז התעוררה הסוגיה – האם מותר בכלל להגיש הודעת צד ג' בהליך ייצוגי. השופטת שושנה אלמגור מבית המשפט המחוזי בתל אביב החליטה כי "מבלי להיכנס לעובי הקורה בשאלה האם נתבע תובענה ייצוגית רשאי להגיש

הודעת צד שלישי היא הודעה ששולח נתבע לצד שלישי, במסגרת הליך התביעה שבה הוא מודיע לצד השלישי על התביעה, וטוען כי אם יפסיד, הוא יהיה זכאי לשיפוי מאותו צד שלישי. במקרה כזה, אותו צד שלישי נדרש להצטרף להליך התביעה ולטעון בו טענות שונות כדי להתגונן מפני תוצאות ההליך מבחינתו

הודעה לצד שלישי מבלי לבקש את רשותו של בית המשפט להגשתה, בניסבותיו של תיק זה לא יהיה זה נכון לדרון בתובענה ביחד עם ההודעות ששיגרה הנתבעת לשלושה צדדים שלישיים... שאלת מערכת יחסיה החוזיים של יד2 עם מי מהצדדים

– גם זאת לאור היקפי התביעות הייצוגיות. בין השיקולים נגד, צוין החשש מפני השימוש לרעה בהודעת צד ג' על ידי נתבעים ייצוגיים, כאמצעי למריחת זמן בהליכים. כמו כן, צוין החשש מייקור עלות ניהול ההליך הייצוגי לתובע. לבסוף החליטו השופטים כי יש לאפשר הגשת הודעות צד ג', בכפוף לאישור בית המשפט ורק בתנאי שהגשת ההודעה תיעשה בהזדמנות הראשונה – כלומר, במסגרת התגובה לבקשה לאשר את התובענה כייצוגית.

תשע שנים לאחר חקיקת חוק תובענות ייצוגיות, כתב גרוניס, "סבורני כי צברנו די ביטחון במוסד התובענה הייצוגית כדי לצעוד קדימה צעד נוסף ולהצליח להתמודד עם הליכים משפטיים מורכבים יותר, דוגמת תובענות ייצוגיות שבהן מוגשת הודעה לצד שלישי".

עוד צוין בפסקי הדין כי "אמנם, לפתיחת הפתח להגשת הודעה לצד שלישי בהליך ייצוגי, מלווים חששות. לבית המשפט הדין בהליך נתון בעניין זה תפקיד מרכזי, לנהל את ההליך ביעילות ובהגנות, ולשמור שהליך הצד השלישי לא ינוצל לרעה". ערעורה של יד2 נדחה לגופו, בין היתר, לאור המועד שבו נשלחה הודעת הצד השלישי – לאחר קבלת האישור מבית המשפט לאישור ניהול התביעה כייצוגית.

נוכח, כי גרוניס רשאי עדיין לחתום על פסקידין בהליכים שהתחיל לדרון בהם עד חלוף שלושה חודשים מחומו פרישתו, באמצע ינואר השנה. זהו אחד מפסקי הדין האחרונים של נשיא בית המשפט העליון לשעבר. ●

השלישיים אינה מעניינם של אנשי הקבוצה הנכללים בתובענה הייצוגית... כריכת שאלות החבות החוזית והחוקית בין הנתבעת לבין מי מהצדדים השלישיים רק תסרב את הדיון (המורכב ממילא) בתובענה הייצוגית". לפיכך, פסקה השופטת, כי הצדדים השלישיים אינם נדרשים לפי שעה להשיב להודעת צד ג' שנשלחה אליהם.

יד2 הגישה לבית המשפט בקשת רשות ערעור על החלטת השופטת. בית המשפט העליון קיבל את הבקשה, וקיים בה דיון כערעור. בראש ההרכב ישב הנשיא בדימוס אשר גרוניס, ולפסקי דינו הצטרפו השופטים ניל הנדל וצבי זילברטל. התקנות בעניין תובענות ייצוגיות קובעות, שבכל עניין של סדר ידיו, יחולו תקנות סדר הדין האזרחי "בשינויים המחויבים". אולם עד כה לא הוברר אם "השינויים המחויבים" מאפשרים או שאינם מאפשרים להגיש הודעת צד ג' בהליך ייצוגי. בית המשפט סקר את הטעמים לאפשר הודעת צד ג' בהליך ייצוגי, ובכלל זה את מתן האפשרות לצד ג', להתגונן בפני התביעה שעשויה להגשיע עליו; ואת הרצון למנוע פסיקה סותרת בהליכים מקבילים העוסקים באותה פרשה עובדתית. בין השיקולים בעד מתן

האפשרות להגיש הודעת צד ג' בהליכים ייצוגיים, צוין גם הנזק שעשוי להיגרם לנתבע אם לא תותר לו הגשת ההודעה, במיוחד לאור היקפן של תובענות ייצוגיות שמגיעות לעתים לסכומים גבוהים. עוד צוין, כי שלילת האפשרות להגיש הודעת צד ג', עשויה ליצור לחץ על נתבעים בהליך ייצוגי, להתפשר